

Mestni park
ZAČASNE UPRAVLJAVSKE SMERNICE
OBRAZLOŽITEV

»Vsak park ima svoj značaj«

UVOD

V preteklih letih je bilo kar nekaj pobud, ki so izražale potrebo in pričakovanja po celostni ureditvi mariborskega Mestnega parka. Ker se v Mestni občini Maribor zavedamo pomena zelenih površin v mestih, ki nenehno narašča, nas to spomni, da so prav historični odprti prostori, kot so vrtovi, parki, pokopališča in trgi, del naše kulturne dediščine, ki jo je vredno ohranjati, in so kot taki zaščiteni s spomeniško varstvenimi zakoni in predpisi.

Vrtovi in parki so nekakšne medgeneracijske pogodbe, kar pomeni, da danes doživljamo park v zrelem stanju, ki so ga naši predniki ustvarili pred tremi, ali šestimi generacijami.

Nekaj edinstvenega je glede parkov, kar ni mogoče najti v nobeni drugi obliki umetnosti. Parki imajo poseben pomen. So močni nastavki za človeško življenje, presegajo čas, kraj in kulture. Vrtovi so ogledala nas samih, odsev čutnih in osebnih izkušenj. Z nastankom parkov, njihovo uporabo ali občudovanjem in sanjanjem o njih ustvarimo svoj idealiziran red narave in kulture. Parki nas povezujejo z našo kolektivno in prvobitno preteklostjo. Od začetka človeškega časa smo se izražali skozi urejene vrtove in parke, ki smo jih naredili. Živijo tudi kot zapisi naših zasebnih prepričanj in javnih vrednot, dobrih in slabih.

V dokumentu Mestni park - začasne upravljaljske smernice želimo prikazati zatečeno stanje parka, tako narave same, kot nizanja prireditev, ki se tod dogajajo, želijo dogajati in hkrati prikazati

kje in kako Mestni park uporabljati in približati občanom Maribora in kako v prihodnje »z njim« ravnati. Rezultati in izkušnje namreč kažejo na vrsto prevečkrat neprimerne koriščenja.

Mestni park bo primerno vzdrževan nudil prostor vsem Mariborčankam in Mariborčanom, starejšim in mladim, bo predstavljal oazo miru in prostor sprehajanja ter srečevanja. Bo sproščal misli in ustvarjal nove energije, bo mesto medgeneracijskega srečevanja, bo prostor ljubezni. Zato ga moramo vsi posvojiti, tako, da ga imamo radi, da ga spoštujemo, skrbimo zanj in ga ne uničujemo. Le na takšen način bo še za mnoge generacije ostal naš Mestni park.

OPIS MESTNEGA PARKA

Mariborski Mestni park leži severno od starega mestnega jedra. Danes obsega celotni park območje okrog 19 ha. Že od same ustanovitve je priljubljena točka za preživljanje prostega časa v naravi za prebivalce Maribora in širše okolice ter turiste, ki se odločijo obiskati znamenitosti širše podravske regije.

Lokacija je atraktivna tudi za mlade družine z otroci, saj poleg naravnih znamenitosti, ponuja tudi otroško igrišče, ki bo v celoti obnovljeno in nadgrajeno. V park zahajajo študentje, kjer si v toplih dneh najdejo svoj kotiček za študij in druženje, park pa nudi tudi sprehode primerne starejšim generacijam med raznolikim drevjem, cvetličnimi nasadi, Rožnim gričem in fontanami. Obiskovalec lahko posesti na klopih ob čudovitih ribnikih, na katerih lahko opazuje številne vrste vodnih ptic, rib ali se odpočije pod krošnjami velikih dreves.

V območje Mestnega parka sodi tudi Akvarij - Terarij Maribor, v katerem je na ogled kar 120 vrst rib (sladkovodnih in morskih). V njegovem sklopu je tudi terarij, kjer lahko obiskovalec opazuje 50 vrst plazilcev (med njimi zelo strupene kače), dvoživk in žuželk.

Mestni park je na začetku poletja priljubljeno prizorišče za organizacijo različnih prireditev. Največji dogodek je Festival Lent - ART kamp, ki ga organizira Narodni dom Maribor, poleg tega se v njem odvija tudi več manjših prireditev, razni koncerti, poroke, joga, delavnice itd.

Zgodovina parka

Leta 1871 je občina Maribor, pod okriljem tedanjega župana dr. Matije Reiser-ja, kupila večji del zemljišča (stari park, vzhodno od promenade) od grofa Ferdinanda Brandisa. Prvi del parka je po poznani pogodbi leta 1872 zasadil graški vrtnar Marauschegg (od sedanje Maistrove ulice do severnega konca kostanjevega drevoreda). Nasadili so ga v letih 1871/1883/1889 ob drevoredu, ki se je vil od gradu do pristave pod Piramido. V tistem času so mnoge mestne ulice poživiljali kostanjevi drevoredi s posebnim Tomšičevim drevoredom.

V park so proti koncu 19. stoletja vključili tudi območje Treh ribnikov, leta 1890 pa je bil zgrajen glasbeni paviljon. Ulično zelenje se z Mestnim parkom še zmeraj povezuje prav od središča mesta, prek Treh ribnikov pa se izteka v gozdove za Piramido in Kalvarijo.

Leta 1998 je bilo, ob 100-letnici mariborskega olimpijca Leona Štuklja, v parku posajenih 100 novih dreves. Park krasijo tudi skulpture in fontane. V različnih obdobjih je bilo v parku postavljenih več spomenikov, danes so ostali štirje. Na južnem robu parka stoji spomenik borcev za severno mejo (Dušan Tršar), na severnem pa spomenik majniški deklaraciji, ki je med prvo

svetovno vojno utemeljila slovensko državnost. V bližini glasbenega paviljona je forma viva, krogelna skulptura kiparja Slavka Tihec-a, ob ribniku pa je spomenik olimpijcu Leonu Štuklju.

Zasajeno je preko 100 vrst domačih in tujih listavcev (n.pr. *Rogovilar Gymnocladus*, *Pavlovnija Paulownia*, *Lyrodendron*, *Sofora Sophora in drugi*) ter iglavcev (n.pr. *Sekvoja Sequoia*, *Japonski macesen Larix kaempferi*, *Cemprin Pinus cembra*, *Čuga Tsuga in drugi*).

Zasnova parka

Zasnovo parka so oblikovali ribniki in struga obdana z drevoredom, ki je dovajala vodo v obrambni jarek. Jarek so kasneje zasuli, vodo pa speljali v strugo potoka, na katerem so v spodnjem delu uredili manjši ribnik. Po načrtih arhitekta dr. Feldbacherja so leta 1879 park dokončno uredili. Parkovna zasnova je bila razdeljena na več delov:

- Mestni park,
- Kalvarija,
- Trije ribniki (Badlova in Grajski log),
- Piramida.

Zasnovo oblikuje poudarjen osrednji del z drevoredom in cvetlična gredo ovalne oblike v sredini ter omrežje svobodno oblikovanih poti, med katerimi so jase. Parkovna drevje raste v skupinah po tratnih površinah, ob njihovem robu ter ob poteh. Kljub kasnejšim preureditvam je park ohranil vse kvalitete prvotnega historičnega koncepta oblikovanja v krajinskem slogu.

POGLED V PRIHODNOST

V pričujočem dokumentu za ožje območje Mestnega parka povzemamo varstvene režime in pravila ravnanja v parku, določamo razvojne usmeritve, način upravljanja in nadzora, financiranje ter druga ravnanja, povezana z doseganjem ciljev ohranjanja parka kot naravne in kulturne vrednote.

Pri tem se pojavlja dilema med mislijo o koreniti spremembi programa in podobe parka ali nadgradnji in posodobitvi zatečenega stanja (poti, elementi oblikovanja, mikro-urbana oprema itd.) kot nadgrajena vzdrževalna dela.

Vzdrževanje parka

Strokovne utemeljitve pri posegih v historične ambiente parka o tem namreč pišejo: *Kot vzdrževanje vrtnih (parkovnih) spomenikov označujemo miselne, tehnične, obrtne in umetniški ukrepe, ki so potrebni za ustvarjanje in zaščito kulturnih spomenikov (dediščine) s področja vrtno umetnosti.*

V ohranjanju vrtnih spomenikov se tako velikokrat prekriva ohranjanje teh spomenikov kot njih samih ter ohranjanje kulturne dediščine. Vendar pa se pri ohranjanju vrtnih spomenikov uporabljajo tudi lastni postopki in se uporabljajo posebni ukrepi, ki so pogojeni s posebnostmi drevja in rastlinja, torej živih objektov in spreminjajočih se struktur narave (naravne dediščine).

Leta 1981 je Mednarodni odbor za historične parke (pod okriljem ICOMOS - IFLA, International Council on Monuments and Sites – International Federation of Landscape Architects) v Firencah sprejel Listino o historičnih vrtovih (Firenška listina) kot nadaljnji odločilen korak k vzpostavitvi celovitega vzdrževanja vrtnih spomenikov:

- »Historični vrt, park, je takšen »objekt«, ki je sestavljena pretežno iz rastlin, torej živega materiala, in je posledično prehodnega značaja in obnovljiv. Njegov videz je rezultat nenehnega igranja sil sezonskih sprememb (letnih časov), naravnim razvojem in naravnim propadanjem, na eni strani ter umetniško-tehnično voljo na drugi, kateri želi podeliti njegovemu stanju trajnost. (Firenška listina, 2. člen);
- »Historični vrtovi so eden od elementov kulturne dediščine, katerega vzdrževanje in obstoj zahteva veliko nenehne oskrbe za to usposobljenih ljudi. Ustrezne metode poučevanja morajo zagotoviti usposabljanje teh strokovnjakov, in sicer zgodovinarjev, arhitektov, krajinskih arhitektov, vrtnarjev in botanikov." (Firenška listina, 24. člen).

Pomembno orodje za načrtovanje vzdrževanja vrtnih spomenikov je torej oblikovanje t. i. sistema vzdrževalnih del parkov: "Vzdrževalna dela parkov so lahko instrument za analizo, za dokumentiranje, za naravo- in kulturno varstveno obravnavanje in za ohranjanje ter obnovo historičnih vrtov, parkov". Tudi to s tem dokumentom naslavljamo.

Koristno pa je dodatno zapisati, da odraz časa zahteva oz. pričakuje tudi odstopanja od tradicionalnih pristopov in usmerja ureditev vrtov in parkov tudi v sledeče:

- parkovni turizem kot gospodarski faktor,
- ekološka izraba parkov in vrtov,
- zelena infrastruktura in klimatske spremembe,
- socialni in kulturni potenciali,
- socialno usmerjeni koncepti odprtih površin.

Vizija - preplet tradicionalnega s sodobnim

Parki in vrtovi, ki so danes zgodovinski, so bili nekoč moderni, ki so ob svojem nastanku ali preoblikovanju ustrezali duhu časa. Šele zaradi poteka časa in retrospektivne ocene so postali zapuščina vrtno kulture. Trenje med starim in novim, analiza obstoječega ter pretrganja z zgodovino in provokacije, so pomembna gonilna sila napredka v umetnosti in kulturi. Več kot nekaj strokovnjakov obžaluje preveč obotavljajoč se nadaljnji razvoj oblikovanja vrtov/parkov od sredine 20. stoletja naprej, ali vsaj težave pri sprejemanju inovativnih idej pri oblikovanju odprtih prostorov.

Izjemne sodobne parke in vrtove odlikujejo na primer nenavadna lokacija, novi koncepti uporabe prostora in oblikovanja, raznolikost ponudbe, izbira materialov in zadrževanje obstoječih struktur, nove oblike dokumentacije, informiranje in didaktiko, ali interdisciplinarno sodelovanje in vključevanje javnosti.

Vedno pa so parki kraji za srečanje z naravo ali razmislek o tem, kako ravnamo z naravo, krajino, kulturo in s seboj. Zato lahko zapišemo, da ima tradicionalni park še vedno pomembno mesto.

Začasne upravljalvske smernice je pripravila delovna skupina za urejanje problematike ohranjanja in upravljanja zavarovanega območja mariborskega Mestnega parka v naslednji sestavi:

Vodja delovne skupine:

- mag. Tomaž KANCLER, Skupna služba urejanja prostora, Skupna občinska uprava Maribor

Člani delovne skupine:

- mag. Živa BOBIČ ČERVEK, Skupna služba varstva okolja, Skupna občinska uprava Maribor
- Boštjan DOLENC, Sektor za komunalo in promet MOM
- Anja PAVLIČIČ, Sektor za komunalo in promet MOM
- Martina KOSITER, Sektor za kulturo MOM
- Klemen Risto BIZJAK, Služba za razvojne projekte in investicije - projektna pisarna MOM
- Samo JENČIČ, Zavod RS za varstvo narave, OE Maribor
- Miran KRIVEC, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Maribor
- Karin BEJO, Snaga d.o.o.
- Nenad DUVNJAK, Snaga d.o.o.
- Tanja GRMOVŠEK, Nega dreves ARBORIST